หลักสูตร

การฝึกอบรม ก๋องปู่จา (กลองบูชา)

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
Lampang Provincial Education Office
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ
Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education

คำนำ

หลักสูตรการฝึกอบรม “ก๋องปู่จา(กลองบูชา)” สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปางได้จัดทำขึ้น เพื่อส่งเสริมสนับสนุนปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่เกิดความรักและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้คงอยู่ เกิดการสืบสาน เผยแพร่และพัฒนาต่อยอดให้สืบไป ภายใต้โครงการ “เยาวชนรุ่นใหม่ หัวใจ (รักษ์) ลำปาง (Young Smart Love Lampang)” ซึ่งสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พิจารณาเห็นชอบให้เป็นโครงการสำคัญ ๑ ใน ๔ โครงการนำร่องในการขับเคลื่อนตามกลไกการบริหารและการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่ ๔ ภูมิภาค ของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม จำนวน ๓ หลักสูตร ดังนี้

เล่ม ๑ หลักสูตรก๋องปู่จา (กลองบูชา)

เล่ม ๒ หลักสูตรดนตรีพื้นเมือง สะล้อ ซึง ขลุ่ย

เล่ม ๓ หลักสูตรค่าว ฮ่ำ จ๊อย ซอ

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง หน่วยงานการศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน และหน่วยงานภาคีเครือข่าย จังหวัดลำปาง ได้ระดมความรู้ความมุ่งมั่น สำรวจเก็บข้อมูล ลงพื้นที่ภาคสนาม และรวบรวมเรียบเรียงองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง ในการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมนี้ เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรดังกล่าว สามารถนำไปเผยแพร่ให้เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ศึกษา สืบสาน รักษา ต่อยอดศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมพื้นบ้านนครลำปางให้สืบไป

กลุ่มพัฒนาการศึกษา
สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
กันยายน ๒๕๖๖

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
หลักการและเหตุผล	๑
วิสัยทัศน์	๑
พันธกิจ	๑
จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	๒
กรอบสาระการเรียนรู้ระดับท้องถิ่น	๒
ผังมโนทัศน์ของหลักสูตร	๒
โครงสร้างหลักสูตร	๒
สื่อและแหล่งเรียนรู้	๓
การวัดและประเมินผล	๓
คู่มือตามหลักสูตรการฝึกอบรม	๔
แผนการจัดการเรียนรู้/แผนการสอน	๖
บรรณานุกรม	๑๓
ภาคผนวก	

หลักสูตรก๋องปู่จา (กลองบูชา)

๑. หลักการและเหตุผล

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่า วิถีชีวิต ของท้องถิ่นต่าง ๆ ที่พัฒนาและสร้างสรรค์ขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต โดยแสดงออกในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบของวิถีชีวิต เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดงเพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึก และกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนเกิดความตระหนัก มีความตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถือว่าเป็นรากเหง้าที่บ่งบอกถึงความเป็นมาของท้องถิ่นแต่เนื่องด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์ ทำให้ปัจจุบันวัฒนธรรมท้องถิ่นถูกละเลยและมีการถ่ายทอดไปสู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ลดน้อยลง ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย ภาษา ภูมิปัญญาด้านคติความเชื่อ ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพ รวมทั้งประเพณีและวิถีชีวิตที่ดีงามไม่ได้รับการสืบสานอนุรักษ์ และพัฒนาต่อยอดให้เกิดคุณค่าทางสังคมและจิตใจ ทำให้คุณค่าทางมรดกวัฒนธรรม สูญหายไปตามกาลเวลา หากกล่าวถึงจังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมอันยาวนานมีอายุไม่น้อยกว่า ๑,๓๐๐ ปี มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีความเจริญรุ่งเรืองมากในอดีต

ก๋องปู่จาเป็นกลองประจำวัดของจังหวัดลำปาง จะมีบทบาทในการรับใช้ชุมชนท้องถิ่นเรื่องสัญญานบอกเหตุการณ์สำคัญของชุมชน เช่น การตีบอกว่าพรุ่งนี้เป็นวันพระ พิธีกรรม งานบุญ เทศกาล เรียกนัดประชุมหมู่บ้าน และเป็นสัญญานบอกเหตุร้าย ฯลฯ ต่อมาเทคโนโลยีได้มีบทบาทเข้ามาแทนที่การใช้อานัติสัญญานจากก๋องปู่จา เช่น เครื่องขยายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ เป็นต้น จึงทำให้ก๋องปู่จาค่อย ๆ เลือนหายไปจากชุมชนท้องถิ่น

ดังนั้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสานต่อยอดศิลปะการตีก๋องปู่จาไม่ให้หายไปจากจังหวัดลำปาง รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนและปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคคลอื่นได้ จึงได้จัดทำหลักสูตรการอบรมก๋องปู่จา (กลองบูชา) ให้กับครูผู้สอนขึ้น

๒. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ครูได้รับความรู้ด้านมรดกภูมิปัญญาการตีก๋องปู่จา

๒. เพื่อให้ครูได้นำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมการตีก๋องปู่จา เพื่อสร้างความตระหนักให้ครู เด็กและเยาวชน เกิดความรักและตระหนักถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมการตีก๋องปู่จา

๓. วิสัยทัศน์

สำนึกรักภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการตีก๋องปู่จา มุ่งมั่นสืบสานวัฒนธรรม

๔. พันธกิจ

๑. จัดหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาครูให้มีความรู้ ทักษะที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการตีก๋องปู่จา

๒. จัดกระบวนการเรียนรู้ สร้างสำนึกรักศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม

๓. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานชุมชน และหน่วยงานจังหวัดลำปาง

๕. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

๑. เพื่อให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการตีก๋องปู่จา ให้กับเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ครูมีทักษะในด้านการตีก๋องปู่จา

๓. ครูมีจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง

๖. ผังมโนทัศน์ของหลักสูตร

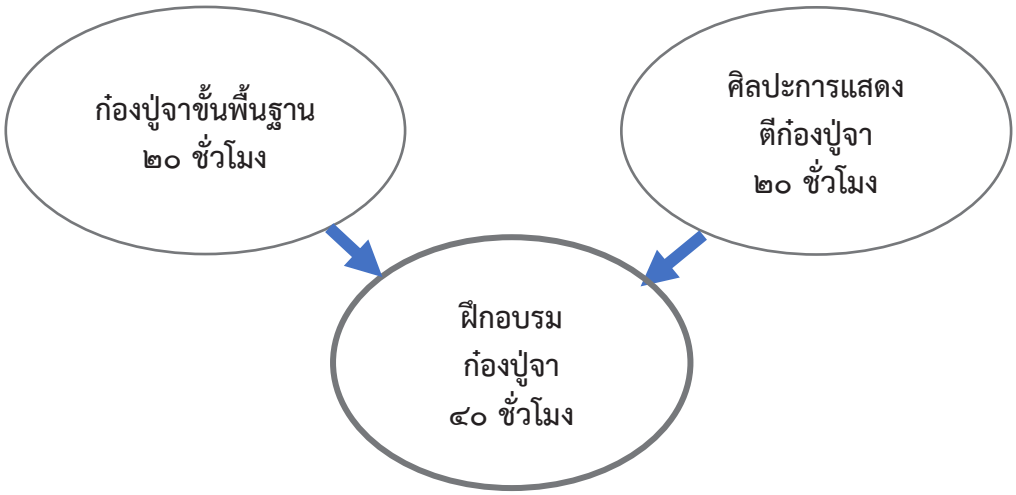

๗. โครงสร้างหลักสูตร

หลักสูตรการฝึกอบรมก๋องปู่จา (กลองบูชา) จัดการอบรมทั้งหมด ๔๐ ชั่วโมง

แผนการฝึกอบรมที่ ๑ ก๋องปู่จาขั้นพื้นฐาน	เนื้อหา	ชั่วโมง
เนื้อหาสาระด้านทฤษฎี	๑) ประวัติความเป็นมาของก๋องปู่จา(กลองบูชา) ๒) ความหมายของก๋องปู่จา ๓) พัฒนาการของก๋องปู่จา ๔) องค์ประกอบและลักษณะทางกายภาพของก๋องปู่จา ๕) คติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับก๋องปู่จา ๖) โน้ตดนตรีไทยเบื้องต้น ๗) บทบาทหน้าที่โอกาสที่ตีก๋องปู่จา ๘) โน้ตจังหวะการตีก๋องปู่จาเบื้องต้น	๕
เนื้อหาสาระด้านปฏิบัติ	๑) ฝึกปฏิบัติการอ่านโน้ตดนตรีไทยขั้นพื้นฐาน ๒) ฝึกอ่านโน้ตจังหวะการตีก๋องปู่จา ๓) ฝึกปฏิบัติการตีก๋องปู่จาจังหวะพุทธบูชา(ปู่จา) ๔) ในทำนองพื้นฐาน ๕) ฝึกปฏิบัติการตีก๋องปู่จาจังหวะฟาดแส้ สบัดไชย และจังหวะไชย ในทำนองพื้นฐาน ๖) ฝึกปฏิบัติเครื่องประกอบจังหวะการตีก๋องปู่จา	๑๕

แผนการฝึกอบรมที่ ๒ ศิลปะการแสดงตีก๋องปู่จา	เนื้อหา	ชั่วโมง
เนื้อหาสาระด้านทฤษฎี	๑) ความหมายของศิลปะการแสดง ๒) ศิลปะการแสดงพื้นบ้านล้านนา ๓) ประเภทของศิลปะพื้นบ้านล้านนา ๔) โน้ตจังหวะการตีก๋องปู่จา ล้านนา	๕
เนื้อหาสาระด้านปฏิบัติ	๑) ฝึกปฏิบัติการศิลปะการแสดงพื้นบ้านล้านนา (ฟ้อนเจิง ตบมะผาบ) ๒) ฝึกเทคนิคปฏิบัติการตีก๋องปู่จา ๓) ฝึกเทคนิคปฏิบัติการใช้เครื่องประกอบจังหวะการตีก๋องปู่จา ได้แก่ ฆ้องโหม่ง ฆ้องอุ่ย ตีสว่า (ฉาบใหญ่) ๔) ฝึกเทคนิคศิลปะการแสดงตีกองปูจา	๑๕

๘. สื่อและแหล่งเรียนรู้

๑. เอกสารการฝึกอบรม

๒. สื่อ วีดีทัศน์ สไลด์ประกอบการบรรยาย

๓. กลองแผ่นไม้อัดหรือกระดาษหรือพีพีบอร์ด, ก๋องปู่จา (กลองบูชา) สำหรับฝึกซ้อม,ไม้ตีกลอง, สว่า, ฆ้องโหม่ง, ฆ้องอุ่ย

๔. สื่อออนไลน์ เช่น Youtube, facebook , line

กิจกรรมการฝึกอบรม

๑. ขั้นกระตุ้น

สร้างความสนใจและนำเข้าสู่บทเรียน

๒. ขั้นกิจกรรม

เรียนรู้ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ จัดกิจกรรมให้น่าสนใจ มีวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสาธิต การแบ่งกลุ่ม การเสนอผลงาน

๓. ขั้นสรุป

สรุปเนื้อหาการเรียนรู้แต่ละแผนที่สร้างเจตคติ

๙. การวัดผลและประเมินผล

๑. วิธีการวัดผล

๑. ทดสอบภาคทฤษฎี โดยใช้แบบทดสอบ/ใบงาน (ร้อยละ ๒๐)

๒. ทดสอบภาคปฏิบัติการตีก๋องปู่จา ๒ จังหวะ จังหวะละอย่างน้อย ๑ ทำนอง (ร้อยละ ๘๐)

๓. ผ่านหลักสูตรการอบรมตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ ๘๐) ได้รับใบวุฒิบัตร

๒. เกณฑ์การประเมินผลการเรียน

- เป็นการฝึกอบรมตามเวลาไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๘๐
- ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ตามเกณฑ์ ร้อยละ ๘๐
- ผู้เข้ารับการอบรมต้องผ่านทักษะการปฏิบัติครบทุกกิจกรรม

ข้อกำหนด

๑. ผู้เข้าอบรมเป็นครูที่อาศัยในจังหวัดลำปาง จึงเหมาะสมต่อการใช้หลักสูตร

๒. ผู้เข้าอบรมควรเป็นครูที่เข้าใจและสื่อสารภาษาพื้นเมืองได้ดี เพื่อความสะดวกในการฝึกปฏิบัติ

๑๐. คู่มือตามหลักสูตรการฝึกอบรม ก๋องปู่จา (กลองบูชา)

คำชี้แจง

บทบาทของผู้ให้การอบรม

๑. ศึกษาเอกสารการฝึกอบรมอย่างละเอียด

๒. ศึกษาคู่มือสำหรับผู้ให้การฝึกอบรม โดยเฉพาะเป้าหมายของหลักสูตรฝึกอบรม ที่มุ่งเน้นให้ผู้ที่เข้ารับการอบรม มีความรู้ ความเข้าใจและเกิดทักษะ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับ ก๋องปู่จา (กลองบูชา) ไปยังเด็กและเยาวชนได้

๓. วางแผนการจัดเตรียมสถานที่ฝึกอบรมให้มีบรรยากาศที่เหมาะสม

๔. เตรียมสื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรมให้พร้อม

๕. จำเป็นต้องให้ผู้เข้ารับการฝึกดำเนินกิจกรรมให้ครบตามที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้รับทักษะให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง สามารถนำเสนอต่อสาธารณชน และนำไปถ่ายทอดให้แก่เด็กและเยาวชนต่อไป

๖. ผู้ให้การอบรม ปรับบทบาทจากการเป็นผู้ให้ความรู้ เป็นผู้เสนอแนะให้คำปรึกษา และให้กำลังใจในการฝึกอบรม

๗. ผู้ให้การอบรมคอยกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมกล้าคิด กล้าแสดงออก กระตุ้นให้เกิดความกล้าในการขับซอในที่สาธารณะได้อย่างไม่เคอะเขิน

๘. บันทึกความคิดเห็นสำคัญๆ ในการแสดงออกของผู้เข้ารับการฝึกอบรม รวมทั้งจัดกิจกรรมตามที่กำหนดไว้เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

๙. บันทึกปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมในแต่ละแผนการฝึกอบรม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการฝึกอบรมในครั้งต่อไป

จุดประสงค์ของการฝึกอบรมครู เรื่อง ก๋องปู่จา (กลองบูชา)

๑. เพื่อให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับก๋องปู่จา (กลองบูชา) ให้กับเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ครูมีทักษะในด้านการตีก๋องปู่จา (กลองบูชา)

๓. ครูมีจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้านจังหวัดลำปาง

๑๑. แผนการจัดการเรียนรู้ /แผนการสอน

แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่ ๑

หลักสูตรการฝึกอบรม ก๋องปู่จา (กลองบูชา)

เรื่องที่ ๑ ก๋องปู่จาขั้นพื้นฐาน **เวลา ๒๐ ชั่วโมง**

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .....

.....

สาระสำคัญ

เข้าใจในประวัติความเป็นมาของก๋องปู่จา (กลองบูชา)

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. บอกความหมายและความสำคัญของก๋องปู่จา (กลองบูชา)

๒. ปฏิบัติการตีก๋องปู่จา (กลองบูชา) ในทำนองพื้นฐาน

สาระการเรียนรู้

เนื้อหาสาระด้านทฤษฎี

๑. ประวัติความเป็นมาของก๋องปู่จา(กลองบูชา)
๒. ความหมายของก๋องปู่จา
๓. พัฒนาการของก๋องปู่จา
๔. องค์ประกอบและลักษณะทางกายภาพของก๋องปู่จา
๕. คติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับก๋องปู่จา
๖. โน้ตดนตรีไทยเบื้องต้น
๗. บทบาทหน้าที่โอกาสที่ตีก๋องปู่จา
๘. โน้ตจังหวะการตีก๋องปู่จาเบื้องต้น

เนื้อหาสาระด้านปฏิบัติ

๑. ฝึกปฏิบัติการอ่านโน้ตดนตรีไทยขั้นพื้นฐาน
๒. ฝึกอ่านโน้ตจังหวะการตีก๋องปู่จา
๓. ฝึกปฏิบัติการตีก๋องปู่จาจังหวะพุทธบูชา(ปู่จา)
๔. ในทำนองพื้นฐาน
๕. ฝึกปฏิบัติการตีก๋องปู่จาจังหวะฟาดแส้ สบัดไชย และจังหวะไชย ในทำนองพื้นฐาน
๖. ฝึกปฏิบัติเครื่องประกอบจังหวะการตีก๋องปู่จา

การจัดกิจกรรม

๑. ขั้นกระตุ้น

- ครูแนะนำตัว แจ้งวัตถุประสงค์การฝึกอบรม

๒. ขั้นกิจกรรม

- ครูแจกใบความรู้
- ครูให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติก๋องปู่จา (กลองบูชา)
- ครูเปิดคลิปวิดีโอเกี่ยวกับก๋องปู่จา (กลองบูชา)
- ครูสอนปฏิบัติการตีก๋องปู่จา (กลองบูชา) ในทำนองพื้นฐานต่าง ๆ

๓. ขั้นสรุป

- ผู้เรียนทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ จำนวน ๑๐ ข้อ

สื่อ/อุปกรณ์การเรียนรู้

๑. ใบความรู้ เรื่อง ก๋องปู่จา (กลองบูชา)

๒. คลิปการสอน เรื่อง ก๋องปู่จา (กลองบูชา)

การวัดประเมินผล

๑. การประเมินผลตามสภาพจริง

- คะแนนจากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๘๐

๒. ตรวจผลงาน

- จากแบบวัดผลสัมฤทธิ์/ปฏิบัติ

แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมที่ ๒

หลักสูตรการฝึกอบรม ก๋องปู่จา (กลองบูชา)

เรื่องที่ ๒ ศิลปะการแสดงตีก๋องปู่จา **เวลา ๒๐ ชั่วโมง**

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .....

.....

สาระสำคัญ

เข้าใจในประวัติความเป็นมาของศิลปะการแสดงตีก๋องปู่จา

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. บอกความหมายและความสำคัญของศิลปะการแสดงตีก๋องปู่จา

๒. ปฏิบัติการตีก๋องปู่จา (กลองบูชา) ประกอบศิลปะการแสดง

สาระการเรียนรู้

เนื้อหาสาระด้านทฤษฎี

๑. ความหมายของศิลปะการแสดง
๒. ศิลปะการแสดงพื้นบ้านล้านนา
๓. ประเภทของศิลปะพื้นบ้านล้านนา
๔. โน้ตจังหวะการตีก๋องปู่จา ล้านนา

เนื้อหาสาระด้านปฏิบัติ

๑. ฝึกปฏิบัติการศิลปะการแสดงพื้นบ้านล้านนา (ฟ้อนเจิง ตบมะผาบ)
๒. ฝึกเทคนิคปฏิบัติการตีก๋องปู่จา
๓. ฝึกเทคนิคปฏิบัติการใช้เครื่องประกอบจังหวะการตี ก๋องปู่จา ได้แก่ ฆ้องโหม่ง ฆ้องอุ่ย ตีสว่า (ฉาบใหญ่)
๔. ฝึกเทคนิคศิลปะการแสดงตีก๋องปู่จา

การจัดกิจกรรม

๑. ขั้นกระตุ้น
- ครูแจ้งเนื้อหาการเรียนรู้
- ครูทบทวนเนื้อหาจากชั่วโมงก่อนหน้า

๒. ขั้นกิจกรรม
- ครูแจกใบความรู้
- ครูให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงพื้นบ้าน
- ครูเปิดคลิปวิดีโอเกี่ยวกับเทคนิคศิลปะการแสดงตีก๋องปู่จา

๓. ขั้นสรุป
- ผู้เรียนสามารถอธิบายเกี่ยวกับศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

สื่อ/อุปกรณ์การเรียนรู้

๑. ใบความรู้ เรื่อง ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

๒. คลิปวิดีโอเกี่ยวกับเทคนิคศิลปะการแสดงตีก๋องปู่จา

การวัดประเมินผล

๑. การประเมินผลตามสภาพจริง

- สังเกตพฤติกรรมผู้เรียน

๒. ตรวจผลงาน

- แบบประเมินทักษะ
- แบบสอบถาม

บรรณานุกรม

มณี พยอมยงค์. (๒๕๓๓). **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย รวมเล่ม.** เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์ การพิมพ์.

รณชิต แม้นมาลัย. (๒๕๓๖). **กลองหลวงล้านนา : ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตและชาติพันธุ์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศักดิ์ รัตนชัย. (๒๕๔๖) **กลองปูชา – สะบัดไชย ในภูมิปัญญาพื้นบ้าน สืบสานพัฒนาไทย ที่ระลึกงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทบวงมหาวิทยาลัย ครั้งที่ ๕**. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

อุดม รุ่งเรืองศรี. (๒๕๔๗). **พจนานุกรมล้านนา – ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง**. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์มิ่งเมือง.

ภาคผนวก

ประกาศสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการ เยาวชนรุ่นใหม่ หัวใจ (รักษ์) ลำปาง
(Young Smart Love Lampang) ในการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖

.....

ด้วยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง ได้ดำเนินงานโครงการเยาวชนรุ่นใหม่ หัวใจ (รักษ์) ลำปาง (Young Smart Love Lampang) ซึ่งเป็นโครงการในการขับเคลื่อนตามกลไกการบริหารและการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่ ๔ ภูมิภาค ของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ ตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ในยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ กำหนดเป้าหมายให้คนไทย เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ และสังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต กระบวนการในการสร้างความพอดีระหว่างการพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความทันสมัย และเทคโนโลยีกับการสร้างสังคมเข้มแข็งในมิติด้านคุณธรรมจริยธรรม ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน และดำรงชีวิตตามวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่า วิถีชีวิต ของท้องถิ่นต่างๆ ที่พัฒนาและสร้างสรรค์ขึ้น การปลูกจิตสำนึกและกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนเกิดความตระหนัก มีความตื่นตัวและเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น หากกล่าวถึงจังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม อันยาวนานมีอายุไม่น้อยกว่า ๑,๓๐๐ ปี มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีความเจริญรุ่งเรืองมากในอดีต ท่ามกลางการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองที่มองไปข้างหน้า ลำปางเป็นหนึ่งเมืองที่ยังไม่ละทิ้งประวัติศาสตร์ ยังคงรักษาเอกลักษณ์ และมีกระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรม ทั้งในรูปแบบของวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง ฟื้นฟูเผยแพร่และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กลับคืนสู่อดีต ตามแนวคิดของจังหวัดลำปาง “ลำปาง..เมืองที่ไม่หมุนไปตามกาลเวลา” ควบคู่ไปกับพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการลงทุนด้านเศรษฐกิจในทุกมิติ

เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ เกิดการสืบสาน เผยแพร่และพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของนครลำปางสืบไป จึงแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานดังต่อไปนี้

๑. ที่ปรึกษา

๑.	นางหัทกาญจน์ อดุลถิรเขตต์	ศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๒.	นางสาวทัศนีย์ ดอนเนตร์	วัฒนธรรมจังหวัดลำปาง
๓.	นายประดิษฐ สรรพช่าง	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

มีหน้าที่ ให้คำแนะนำ คำปรึกษา เสนอแนะ ส่งเสริมในการดำเนินงาน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์ ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

/๒. คณะกรรมการ...

๒. คณะกรรมการอำนวยการ

๑.	นางหัทกาญจน์ อดุลถิรเขตต์	ศึกษาธิการจังหวัดลำปาง	ประธานกรรมการ
๒.	นายณรงค์ พันหนูเทียน	รองศึกษาธิการจังหวัดลำปาง	รองประธานกรรมการ
๓.	นายณัฐพล หมื่นตาบุตร	ผู้อำนวยการกลุ่มอำนวยการ	กรรมการ
๔.	นางธิดา มิ่งขวัญ	ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการศึกษาเอกชน	กรรมการ
๕.	นายพีรพงศ์ ดวงแก้ว	ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผล	กรรมการ
๖.	นางเนตรชนก ธรรมกุล	ผู้อำนวยการกลุ่มนโยบายและแผน	กรรมการ
๗.	นางสาวกาญจนี ฟูคำใบ	ผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานบุคคล	กรรมการ
๘.	นางสาวธมกร หมื่นตาบุตร	ผู้อำนวยการกลุ่มลูกเสือ ยุวกาชาด และกิจการนักเรียน	กรรมการ
๙.	นางรุ่งทิพย์ ถ้ำทอง	ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการหน่วยตรวจสอบภายใน	กรรมการ
๑๐.	นางจินดา สุวรรณชัญ	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษา	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่ ให้คำแนะนำปรึกษา เสนอแนะ ส่งเสริมและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. คณะกรรมการจัดทำกรอบหลักสูตร

๑.	นายณรงค์ พันหนูเทียน	รองศึกษาธิการจังหวัดลำปาง	ประธานกรรมการ
๒.	นางจินดา สุวรรณชัญ	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษา	รองประธานกรรมการ
๓.	นายพีรพงศ์ ดวงแก้ว	ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศฯ	กรรมการ
๔.	นางเนตรชนก ธรรมกุล	ผู้อำนวยการกลุ่มนโยบายและแผน	กรรมการ
๕.	นางสาวณัชชา ถาวร	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๖.	นางสาววาสนา บุญมาก	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๗.	นายพงศ์สิษฐ์ สิริวราพงศ์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๘.	นางรวิสรา บุญทาหอม	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สพป. ลำปาง เขต ๒	กรรมการ
๙.	นายชัยวุฒิ นามะกุณา	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สพป. ลำปาง เขต ๑	กรรมการ
๑๐.	นายพีรวุทธิ์ สีตาบุตร	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สพม. ลำปาง ลำพูน	กรรมการ
๑๑.	นายวสันต์ แปงจิตต์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ	กรรมการ
๑๒.	นางสาวสมพร เอี่ยมสำอางค์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สกร.ลำปาง	กรรมการ
๑๓.	นายอนุวัฒน์ วงเวียน	นักวิชาการศึกษา สกร.ลำปาง	กรรมการ
๑๔.	นางสาวพิชญาวรินย์ อุตส์กัณฐ์ทรา	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่ ศึกษาข้อมูล องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร และกรอบหลักสูตรด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย อย่างมีประสิทธิภาพ

/๔. คณะกรรมการ...

๔. คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรก๋องปู่จา (กลองบูชา)

๑.	นายปราการ ใจดี	ประธานสาขาวิชาดนตรี (ศศ.บ) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง	ประธานกรรมการ
๒.	นายเอกจรินทร์ สว่างสุข	อุปนายกสมาคมก๋องปู่จาฯ สมาคมก๋องปู่จาและศิลปะการแสดงพื้นบ้านนครลำปาง	กรรมการ
๓.	นายโรจน์ณรงค์ มาเสริฐ	ครู โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา	กรรมการ
๔.	นางปาริตา ศุภการกำจร	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	กรรมการ
๕.	นายสุวัฒน์ ภูมิ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	กรรมการ
๖.	นายนันทนัท นทีกุลเจริญ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	กรรมการ
๗.	นางสาวชิดชล ตั้งสุขขีย์ศิริ	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่ ศึกษาข้อมูล องค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ของจังหวัดลำปาง ในการจัดทำหลักสูตรก๋องปู่จา (กลองบูชา) ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์ อย่างมีประสิทธิภาพ

๕. คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรดนตรีพื้นเมือง สะล้อ ซึง ขลุ่ย

๑.	นางศรีนวย สำอางค์ศรี	ครู โรงเรียนลำปางกัลยาณี	ประธานกรรมการ
๒.	นางเนตรชนก ธรรมกุล	ผู้อำนวยการกลุ่มนโยบายและแผน	กรรมการ
๓.	นางรวิสรา บุญทาหอม	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๔.	นางจันทนา วงษ์คำ	ครู โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา	กรรมการ
๕.	นางสาวพรรษเฉลิม ณ ลำปาง	ครู โรงเรียนลำปางกัลยาณี	กรรมการ
๖.	นายกัณหา ถนอมจิตต์	ครู โรงเรียนชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวง	กรรมการ
๗.	นายเชษฐ เกษณา	ครู โรงเรียนไหล่หินราษฎร์บำรุง	กรรมการ
๘.	นายหัตถกรณ์ ชัยวร	นักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ	กรรมการ
๙.	นางอุษณีย์ เป็งเมืองลอง	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่ ศึกษาข้อมูล องค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ของจังหวัดลำปาง ในการจัดทำหลักสูตรดนตรีพื้นเมือง สะล้อ ซึง ขลุ่ย ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

/๖. คณะกรรมการ...

๖. คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรค่าว ฮ่ำ จ๊อย ซอ

๑.	นายเกรียงศักดิ์ สันเทพ	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน	ประธานกรรมการ
๒.	นางจินดา สุวรรณชัญ	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษา	กรรมการ
๓.	นางรัตนา สันตกิจ	ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม	กรรมการ
๔.	นางกรรณิกา ศักดิ์มั่นวงศ์	นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ	กรรมการ
๕.	นางนงนุช ป่าเขียว	ผู้แทนประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง	กรรมการ
๖.	ว่าที่ ร.ต.หญิงจีระนันท์ ป่าเขียว	เจ้าหน้าที่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	กรรมการ
๗.	นางสาววาสนา บุญมาก	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๘.	นายชัยวุฒิ นามะกุณา	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ	กรรมการ
๙.	นางสุดารัตน์ ชุมขวัญ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	กรรมการ
๑๐.	นางกานดา ชะนะภู	นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่ ศึกษาข้อมูล องค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ของจังหวัดลำปาง ในการจัดทำหลักสูตรค่าว ฮ่ำ จ๊อย ซอ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๗. คณะกรรมการ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตร

๑.	นายพีรพงศ์ ดวงแก้ว	ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผล	ประธานกรรมการ
๒.	นางสาวณัชชา ถาวร	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๓.	นายพงศ์สิษฐ์ สิริวราพงศ์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๔.	นายวสันต์ แปงจิตต์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ	กรรมการ
๓.	นางสาววาสนา บุญมาก	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตร ในการฝึกอบรม ครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์ ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

(นางหัทกาญจน์ อดุลถิรเขตต์)
ศึกษาธิการจังหวัดลำปาง

วิถีถิ่น วิถีกลองภาคเหนือตอนบน (ล้านนา)

โดย อาจารย์ปราการ ใจดี
อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

๑. กลองบูชา (ก๋องปู่จา)

กลองบูชาออกเสียงตามสำเนียงว่า ก๋องปู่จา ก๋องปู๋จา ก๋องปูจา เป็นกลองที่ใช้ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และใช้เป็นอาณัติสัญญาณในชุมชนท้องถิ่นมาช้านาน กลองบูชามีองค์ประกอบใหญ่ๆ อยู่ ๓ ส่วน ได้แก่ กลองตึ้ง (ต้าง) กลองลูกตุ๋บ และก๊างกลอง (ขากลอง) กลองตึ้ง ทำจากไม้เนื้อแข็ง อาทิ ไม้ประดู่ ไม้เต็ง ไม้สัก มีเส้นผ่าศูนย์กลางระหว่าง ๐.๗๕ – ๑.๒๐ เมตร ยาวประมาณ ๑.๒๐ – ๒.๑๐ เมตร หุ้มด้วยหนังวัวหรือหนังควาย เป็นกลองที่ตั้งชื่อตามเสียงที่ได้ยินว่า “ตึ้ง... ต้าง...” และเรียกชื่อตามขนาดของกลองว่า “กลองหลวง (กลองที่มีขนาดใหญ่)” กลองลูกตุ๋บ ทำจากไม้เนื้อแข็งเช่นกัน แต่ทำการลดสัดส่วนย่อขนาดลงมาจากกลองตึ้ง ใช้ตีสลับสอดประสาน กลองตึ้งในจังหวะต่างๆ และก๊างกลองเป็นที่สำหรับแขวนหรือวางตัวกลอง

บทบาทหน้าที่สามารถจำแนกได้เป็น ๔ ลักษณะ คือ ตีเพื่อนัดหมายประชุม ตีเพื่อบอกเหตุฉุกเฉิน ตีหลังจากพระธรรมเทศนาจบ หรือพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเสร็จสิ้น และตีเพื่อบูชาขันแก้วทั้งสาม หรือบูชาพระรัตนตรัย

กลองบูชา(ก๋องปู่จา)วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม

๒. กลองสะบัดชัย

เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านล้านนาอย่างหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันมักจะพบเห็นในขบวนแห่ หรืองานแสดงศิลปะพื้นบ้านโดยทั่วไป ลีลาในการตีมีลักษณะโลดโผน เร้าใจ มีการใช้อวัยวะหรือส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น ศอก เข่า ศีรษะ ประกอบในการตี ด้วยทำให้การแสดงการตีกลองสะบัดชัยเป็นที่ประทับใจของผู้คนที่ได้ชม จนเป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน

การตีกลองสะบัดชัย เยาวชน โรงเรียนเทศบาล ๓ ลำปาง
ในงานสลุงหลวงกลองใหญ่ปีใหม่เมือง ๒๕๖๑

กลองสะบัดชัยลูกตุ๋บ (โบราณ)

๓. กลองปู่เจ่

กลองปู่เจ เป็นกลองหน้าเดียวรูปร่างคล้ายกลองยาวมีชื่อเรียกต่างกันไปตามท้องถิ่น เช่น อุเจ่ อู่เจ่ ปุ๊ดเจ่ ปั๊ดเจ่ เป็นต้น เดิมนิยมเล่นในหมู่ชาวไทใหญ่ ซึ่งเรียกกลองชนิดนี้ว่า กลองก้นยาว ส่วนชาวไทยลื้อเรียกกลองชนิดนี้ว่า กลองตีนช้าง (อ่าน “ก๋องตี๋นจ๊าง”)

โอกาสในการตี

การตีกลองปู่เจ่มักพบเห็นในงานบุญของวัด ขบวนแห่ต่าง ๆ รวมถึงการแห่หรือประโคมประกอบการฟ้อนเชิง ฟ้อนดาบ เต้นโต ฟ้อนนางนก กระทั่งการปล่อยว่าวควัน โคมไฟ จุดบอกไฟ เป็นต้น

กลองปู่เจ ปัจจุบันยังเป็นที่นิยม จึงมักพบการตีกลองนี้ในงานบุญหรืองานประเพณีสำคัญต่าง ๆ ในเชียงใหม่ ลำพูน เป็นต้น และมักมีการจัดประกวดการตีกลองชนิดนี้อยู่เสมอ

กลองปู่เจ่ เยาวชนจากสภาวัฒนธรรมอำเภอแม่เมาะลำปาง

๔. กลองมองเซิง

กลองมองเซิง คือกลองที่ขึงด้วยหนังทั้งสองหน้ามีสายโยงเร่งเสียง รูปร่างคล้ายตะโพนมอญ ไม่มีขาตั้ง แต่มีสายร้อยสำหรับคล้องคอเวลาตี ชื่อกลองมองเซิง เป็นภาษาไทใหญ่ คำว่า “มอง” แปลว่า “ฆ้อง” “เซิง” แปลว่า“ชุด”กลองมองเซิงจึงหมายถึงกลองที่ใช้ฆ้องเป็นชุด เพราะวงกลองมองเซิงจะเน้นเสียงฆ้องเป็นหลักใหญ่

โอกาสที่ใช้บรรเลง

วงกลองมองเซิงใช้ประโคมในงานบุญงานวัด ขบวนแห่นาคสามเณรที่ล้านนาเรียก “ลูกแก้ว” ไทใหญ่เรียก “ส่างลอง” ขบวนแห่ครัวทานและประกอบการฟ้อนพื้นเมือง

กลองมองเซิง อำเภอแม่พริก

๕. กลองแอว

กลองแอว เป็นกลองที่ลักษณะคล้ายกับ กลองหลวงแต่ขนาดเล็กกว่า คือประมาณ ๑ ใน ๔ ของกลองหลวง ขึงด้วยหนังหน้าเดียว ตัวกลองทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ชิงชัน ไม้ประดู่ ไม้แดง เป็นต้น

กลองแอว มีชื่อเรียกขานต่างกันไปบ้าง ซึ่งบางแห่งอาจเรียกตามรูปลักษณ์ที่พบเห็น เรียกตามเสียงที่หูได้ยินหรือเรียกตามตำนานเล่าขานสืบกันมา ซึ่งพอสรุปโดยสังเขป ดังนี้

กลองแอว เป็นชื่อที่เรียกตามรูปลักษณ์ที่พบเห็น คือมีลักษณะคอดกิ่วตรงกลางคล้ายสะเอว ซึ่งภาษาล้านนาเรียกแอว จึงได้ชื่อว่า กลองแอว ชื่อนี้นิยมเรียกกันในเขตจังหวัดเชียงใหม่

กลองตึ่งนง หรือ กลองตึ่งโนง เป็นชื่อที่เรียกตามเสียงเมื่อประโคมร่วมกับฆ้องโหม่งสลับกับฆ้องหุ่ยและเครื่องดนตรีอื่น ๆ ได้แก่ ฉาบใหญ่ กลองตะหลดปด แนหลวง และ แนหน้อย การประสมวงเครื่องตีและเครื่อง

เป่าดังกล่าวเรียก วงติ่งนง / ติ่งโนง โดยฟังเสียงกลองแอวเป็นเสียง “ติ่ง” และเสียงฆ้องโหม่ง ฆ้องหุ่ย เป็นเสียง “นง / โนง” ซึ่งนิยมเรียกกันในเขตจังหวัดเชียงใหม่

กลองเปิ้ง หรือ กลิงเปิ้งมง ชื่อนี้เรียกตามเสียงที่ได้ยินในลักษณะเดียวกันกับเสียง “ติ่งนง” เพียงแต่ได้ยินเป็นเสียง “เปิ้ง” เสียงฆ้องเป็นเสียง “มง” ชื่อนี้นิยมเรียกในเขตจังหวัดลำพูน

กลองตกเส้ง หรือ ตบเส้ง เป็นชื่อที่เรียกตามเสียงที่ได้ยินในลักษณะเดียวกันกับกลอง ติ่งนง หรือ เปิ้ง เช่นกัน แต่การได้ยินนั้น ฟังเสียงเครื่องดนตรีคนละชิ้น กล่าวคือ ได้ยินเสียง กลองตะหลดปด ดัง “ตก” หรือ “ตบ” สลับกับเสียงฉาบใหญ่ดัง “เส้ง” จึงได้ชื่อ กลองตกเส้ง ซึ่งนิยมเรียกกันในจังหวัดลำปาง

กลองอืด เป็นชื่อที่นิยมเรียกกันในจังหวัดแพร่และน่านบางส่วน ที่เรียกอย่างนี้เพราะฟังเสียงกลองที่ดังกังวานยาวนาน หรือที่เรียกเสียงนี้โดยทั่วไปว่า เสียงอืด หรือ เสียงลูกปลาย

กลองห้ามมาร หรือ กลองพญามาร ชื่อนี้เรียกตามความเชื่อที่มีตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาว่า ในท้องมหาสมุทรมีพระมหาเถระรูปหนึ่งบำเพ็ญเพียรบารมีอยู่ชื่อ อุปคุต พระมหาเถระรูปนี้มีอิทธิฤทธิ์มาก สามารถปราบมารทั้งหลายได้ ฉะนั้นหากมีงานบุญฉลองศาสนสถานของวัดที่เรียกว่า พอยหลวง (อ่าน “ปอยหลวง”) ชาวบ้านจะพากันไปนิมนต์พระอุปคุตจากท้องมหาสมุทร โดยสมมติเอาก้อนหินจากแม่น้ำลำธาร ใส่พานแห่ขบวนวนไปไว้ที่หออุปคุตที่จัดเตรียมไว้ในวัดโดยมีความเชื่อว่า จะสามารถห้ามมารหรืออุปสรรคอันอาจเกิดขึ้นในขณะจัดงานได้ และในการแห่พระอุปคุตนั้น มักจะนำกลองแอวนี้ไปแห่นำขบวนด้วย จึงนิยมเรียกกันว่า กลองห้ามมาร หรือ กลองพญามาร อีกชื่อหนึ่งด้วย

กลองแอวและกลองตะหลดปด ในวงตกเส้งลำปาง

ช่างแต้มบันเทิงศิลป์และวงขุนฟ้าบันเทิงศิลป์

๖. กลองตะหลดปด

กลองตะหลดปด เป็นกลองที่ขึงด้วยหนังสองหน้า ลักษณะการหุ้มหน้ากลองใช้สายเร่งเสียงดึงโดยโยงเสียงสอดสลับกันไปมาระหว่างหูหิ่งทั้งสองหน้า ตัวกลองมีลักษณะยาวคล้ายกลองแขก ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ขุดเจาะโพรงภายในทั้งสองหน้า อยู่ในลักษณะบัวคล่ำและบัวหงาย มีท่อนำเสียงตรงกลาง ใช้ตีประกอบจังหวะร่วมกับกลองแอว อาจเป็นวงกลองตึ่งนง ตกเส้ง หรือ กลองอืด ก็ได้ วงกลองเหล่านี้มักบรรเลงเป็นมหรสพในงานบุญ หรือบรรเลงประกอบการฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน และในขบวนแห่โดยทั่วไป

๗. กลองเต่งถิ้ง

เป็นกลองที่ขึงด้วยหนังทั้งสองหน้า มีสายโยงเร่งเสียงและมีขาตั้ง รูปร่างลักษณะคล้ายตะโพนมอญ ชื่อกลองได้ตามเสียงกลองขณะที่ตีเสียงดัง “เต่ง – ถิ้ง ” ตัวกลองทำจากไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ประดู่ ไม้มะม่วง หรือไม้ขนุน หน้ากลองด้านหนึ่งกว้างกว่าอีกด้านหนึ่ง โดยหน้าใหญ่กว้างประมาณ ๑๖-๑๘ นิ้ว หน้าเล็กกว้างประมาณ ๑๑-๑๓ นิ้ว ตัวกลองยาวประมาณ ๒๖-๒๘ นิ้ว หน้ากลองขึงด้วยหนังวัว โดยใช้สายเร่งเสียงโยงระหว่างคร่าวหูหิ่ง (เชือกที่สอดร้อยขอบหนังหน้ากลอง) ทั้งสองหน้า ดึงให้ตึงจนหนังอยู่ตัว ก่อนตีจะติดขี้จ่าเพื่อถ่วงหน้ากลองทั้งสองด้านให้เสียงดังกังวาน กลองเต่งถิ้ง ปกติใช้ตีคู่กับกลองรับ ในวงเต่งถิ้งซึ่งใช้แห่ในงานบุญของวัด และในขบวนแห่งานศพ นอกจากนี้ยังใช้บรรเลงประกอบการชกมวย ฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน ฟ้อนม่านมุ้ยเชียงตา และในงานฟ้อนผีอีกด้วย

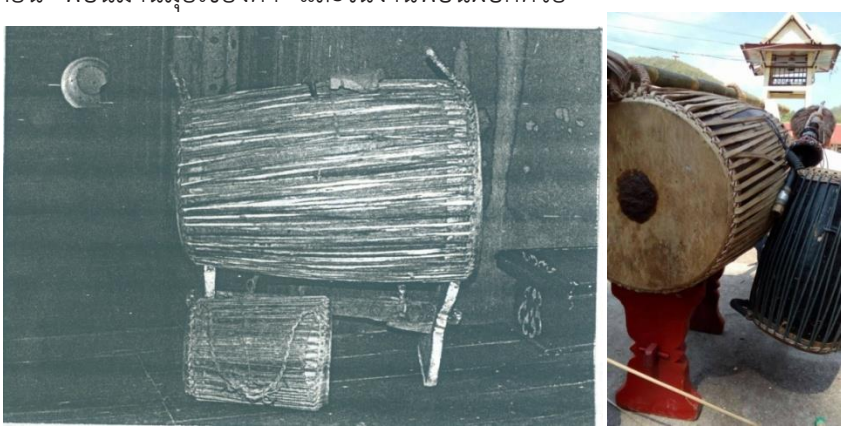

กลองเต่งถิ้ง และกลองฮับ(รับ)

๘. กลองป่งโป้ง

เป็นกลองสองหน้าขึงด้วยหนัง มีสายโยงเร่งเสียงและมีขาตั้ง รูปร่างลักษณะคล้ายตะโพน ชื่อกลองได้มาจากเสียงที่เวลาตีดัง “ป่ง – โป้ง” กลองป่งโป้งใช้ตีประกอบจังหวะให้ วงสะล้อ ซอ ซึง นิยมบรรเลงกันโดยทั่วไปในเขตภาคเหนือตอนบน

๙. กลองสิ้งหม้อง

กลองสิ้งหม้องเป็นกลองหน้าเดียว ลักษณะคล้ายกลองยาว ซึ่งเป็นชื่อเรียกตามเสียงกลองที่ตีรับกับเสียงฉาบและฆ้องโหม่ง เป็นเครื่องประกอบจังหวะ ขณะบรรเลงจะมีเสียงดัง “สิ้งหม้องๆ” วงกลองสิ้งหม้องใช้ตีประกอบการฟ้อนเชิง ฟ้อนดาบ และใช้ตีในขบวนแห่โดยทั่วไป

๑๐. กลองหลวง

เป็นกลองหน้าเดียว มีขนาดใหญ่และยาวมาก อาจกล่าวได้ว่าเป็นกลองที่มีขนาดใหญ่และยาวที่สุดของประเทศไทยก็ว่าได้ กลองหลวงเดิมนั้นเป็นที่นิยมกันในหมู่ชาว “ไทยอง” แถบบริเวณสองฝั่งลำน้ำปิง ในจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณอำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน และอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาได้รับการพัฒนาและฟื้นฟูขึ้นจนเป็นที่นิยมในเขตล้านนาปัจจุบัน

กลองหลวง เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กลองห้ามมารอาจเนื่องจากเป็นกลองที่ใช้ตีสำหรับเวลามีงานบุญที่ยิ่งใหญ่ เช่น งานสมโภชพระธาตุ และงานปอยหลวง เป็นต้น

กลองหลวงจะนำออกมาใช้งานในแต่ละปีเมื่อหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวไปจนถึงสงกรานต์ คือเริ่มตั้งแต่มกราคม–มิถุนายน การใช้งานจะมี ๒ ลักษณะคือ

๑. การใช้กลองหลวงในขบวนแห่ เมื่อวัดใดจัดให้มีงาน เช่น งานสรงน้ำพระธาตุ ฉลองพัดเปรียญ ปอยหลวง (งานฉลองสมโภชเสนาสนะและแห่พระพุทธรูปสำคัญๆ)

๒. การใช้กลองหลวงเพื่อการตีแข่งขันในงานบุญต่างๆ ดังกล่าว เมื่อขบวนแห่เสร็จสิ้นแล้ว ในช่วงบ่าย บางวัดมักจัดให้มีการตีกลองหลวงเพื่อแข่งขันกัน ระหว่างกลองที่มาจากวัดต่างๆ อาจกล่าวได้ว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ท้องถิ่นที่นิยมการแข่งขันตีกลองหลวงมากที่สุดจะอยู่ในท้องที่อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ส่วนที่อื่นจะมีในเขตอำเภอจอมทอง สันป่าตอง แม่แจ่ม สันทราย และสันกำแพง

๒ ทศวรรษแห่งการอนุรักษ์ก๋องปู่จานครลำปาง

โดย อาจารย์ปราการ ใจดี
อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

(ภาพ จิตรกรรมฝาผนัง โฮงก๋องปู่จา วัดพระเจดีย์ซาวหลังพระอารามหลวง)

คำว่า **ก๋องปู่จา** มีความหมายเท่ากับ กลองบูชา หรือกลองปูชา ด้วยคำว่า **กลอง** เมื่อออกเสียงภาษาถิ่นคำเมือง จะไม่ออกคำควบกล้ำ อ่านว่า **ก๋อง** ส่วนคำว่า **ปู่จา** เป็นการออกเสียงสำเนียงพื้นบ้านมาจากภาษาเขียนว่า **บูชา หรือ ปูชา** เช่น บูชาเทียน อ่านออกเสียงเป็น ปู่จาเตียน แต่ในพื้นที่จังหวัดลำปางได้กำหนดชื่อกลองบูชาหรือกลองปูชา นั้นเป็น ก๋องปู่จา ตามชื่อที่ปรากฏในการจัดงานของจังหวัด เช่น งานมหัศจรรย์ก๋องปู่จาล้านนาไทย งานมหกรรมก๋องปู่จาลำปาง และค่ายเยาวชน ปตท.อนุรักษ์ประเพณีตีก๋องปู่จาจังหวัดลำปาง เป็นต้น

เรื่องราวของความหมายและประวัติความเป็นมาของก๋องปู่จา หรือกลองบูชา หรือกลองปูชาจากเอกสารต่างๆ ได้กล่าวไว้ว่า

ยุคหอคำนครลำปางสร้างตำนานวัดศรีล้อม และสร้างเจดีย์วัดป่าตันกุมเมือง มีบททำนายอนาคตตำแหน่งวัดสะดือเมืองขยายแผ่ความเจริญรุ่งเรืองของนครหอคำคุมปริมณฑลเวียงชัย ถึงพระธาตุลำปางหลวงยุคนี้มีการสร้าง **กลองบูชา** คู่ตำแหน่งวัดอนาคตตำนานสะดือเมือง ที่มีตำนานว่าเป็นกลองที่มียันต์คาถาในลูกน้ำเต้าที่แขวนซ่อนอยู่ในเรือนกลอง เมื่อมีการตีกลองบูชาเมื่อไร เสียงกลองจะช่วยสาธยายมนต์ กังวานไปถึงดอยขุนตาล นับเป็นกลองคู่ตำนานยุคกษัตริย์ประเทศราชฝ่ายเหนือ (ศักดิ์ รัตนชัย, ๒๕๔๗:๗๗)

ก๋องปู่จา เป็นชื่อคำเมืองของคนภาคพื้นลานนาใช้เรียกกลองประเภทหนึ่ง ซึ่งประจำอยู่ในวัดอันเป็นสถาบันศาสนาพุทธ **“ก๋องปู่จา”** ตั้งชื่อตามลักษณะกิจกรรมการตีกลอง คือ ตีเนื่องจาก วันสำคัญสำหรับชาวพุทธตี เพื่อเป็นพุทธบูชา แสดงการบอกกล่าว ป่าวประกาศ สัญญาณให้ทราบว่าเป็นวันสำคัญ เหตุการณ์สำคัญเป็นสื่อกลางความหมาย เสียงกลองนี้ต้องดังมาจากวัดเสมือนเสียงปลุกให้พุทธศาสนิกชนตื่นเตรียมกาย วาจา ใจ เตรียมความพร้อม เจตนาแน่แน่วทำบุญปฏิบัติธรรม ณ วัด ทุกคนจะหยุดกระทำบาป เว้นประกอบอาชีพมุ่งสู่วัดเป็นประเพณีอันดีงามของชาวลานนาตั้งแต่อดีต(พระครูประพัฒน์ปัญญากร,ม.ป.ท. :

พจนานุกรมล้านนา ฉบับแม่ฟ้าหลวง พ.ศ.๒๕๔๗ ได้ให้ความหมายของ**กลองปูชา**ไว้ว่า “**กลองปูชา** น๑. กลองขนาดใหญ่หน้าตัดประมาณ ๑ เมตร ยาวประมาณ ๒.๕๐ เมตร มีกลองขนาดย่อม คือ กลองลูกต็อบ อีก ๓ ใบ ประกอบอยู่ด้านข้าง ในการตีทำนองทั่วไปจังหวะช้าและทำนองสะบัดชัยจะมีฉาบใหญ่และฆ้องโหม่งประกอบ ถ้าตีทำนองล่องน่าน จังหวะเร็ว จะมีฉาบใหญ่และฆ้องชุด กลองนี้จะตีในวันโกน วันพระ เพื่อพุทธบูชาและเพื่อเตือนชาวบ้านให้สำรวมอยู่ในคลองธรรม น๒. กลองแบบเดียวกับ น๑. แต่ใช้ไม้แสะ คือไม้กีบเป็นเครื่องตีประกอบจังหวะร่วมกับไม้กลอง ใช้ตีในงานบุญของวัดเช่นงานบุญสลากภัตต์ เป็นต้น” (อุดม รุ่งเรืองศรี, ๒๕๔๗ : ๑๘)

กลองปูชาหรือกลองบูชาเป็นกลองที่สร้างขึ้นสำหรับถวายวัดเพื่อเป็นพุทธบูชาตามความเชื่อที่ว่าเสียงกลองจะดังไปถึงสวรรค์ชั้นฟ้าเพื่อให้บรรดาเหล่าเทพยดาทั้งหลายเป็นสักขีพยานในการทำบุญทุกๆ ครั้ง ดังนั้นกลองปูชาจึงมีประจำอยู่ในวัดต่างๆ โดยจะมีการติดตั้งไว้ในหอกลองแทบจะไม่มีการเคลื่อนย้ายใดๆ(วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, ๒๕๔๒ : ๗๐)

กลองปูชา ในสมัยก่อนเป็นกลองประจำเมือง เนื่องจากกลองชนิดนี้ใช้ตีบอกเหตุ และบอกข่าวต่างๆ จึงทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกสบายใจ บ้านเมืองสงบสุขบางครั้งจึงเรียกกลองชนิดนี้ว่า “กลองอุ่นเมือง” ซึ่งมีชื่อเรียกตามลักษณะที่เป็นมงคลได้หลายชื่อ เช่น นันทเภรี เดชเภรี ชัยยะเภรี และมังคละเภรี เป็นต้น (รณชิต แม้นมาลัย, ๒๕๓๖ : ๕๔)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ก๋องปู่จา กลองบูชาหรือกลองปูชา ในอดีตถือได้ว่าเป็นกลองที่มีความสำคัญต่อชาวล้านนาเป็นอย่างมาก ทั้งงานพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและงานในชุมชนหมู่บ้าน โดยจำแนกหน้าที่โอกาสที่ใช้ตี แบ่งออกได้เป็น ๔ ลักษณะด้วยกัน คือ ตีนัดหมายประชุม ตีบอกเหตุฉุกเฉิน ตีหลังจากพระธรรมเทศนาจบหรือ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเสร็จสิ้น และตีเพื่อบูชาพระรัตนตรัย

แต่มาถึงยุคหนึ่งที่วัฒนธรรมได้มีการเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีต่างๆ เข้ามีบทบาทในการสื่อสาร ทำให้วัฒนธรรมการตีก๋องปู่จาจึงถูกลดบทบาทเริ่มจางหายไป จากที่เคยใช้ก๋องปู่จาตีเป็นอาณัติสัญญาณ ก็มีระบบเสียงตามสายเข้ามาแทนที่ จากตีก๋องปู่จากลายมาตีระฆัง หรือกลองเพลแทนการให้อาณัตสัญญาณต่างๆ

ทั้งนี้ได้มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ส่งเสริม จากภาครัฐและเอกชนมาตั้งแต่ครั้งงานหลวงเวียงละกอน ในราวปี ๒๕๒๗ จนมาถึงช่วงปี ๒๕๓๑ โดยมีการจัดประกวดแข่งขันการตีก๋องปู่จาประจำจังหวัดลำปางขึ้นอยู่หลายๆ ครั้ง แล้วเว้นช่วงห่างหายไปนานนับหลายสิบปี

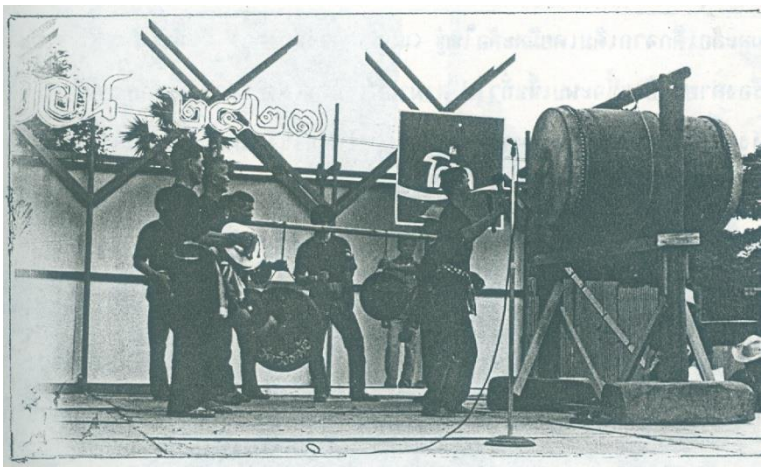

ภาพการแข่งขันตีก๋องปู่จาในงานหลวงเวียงละกอน ปี๒๕๒๗

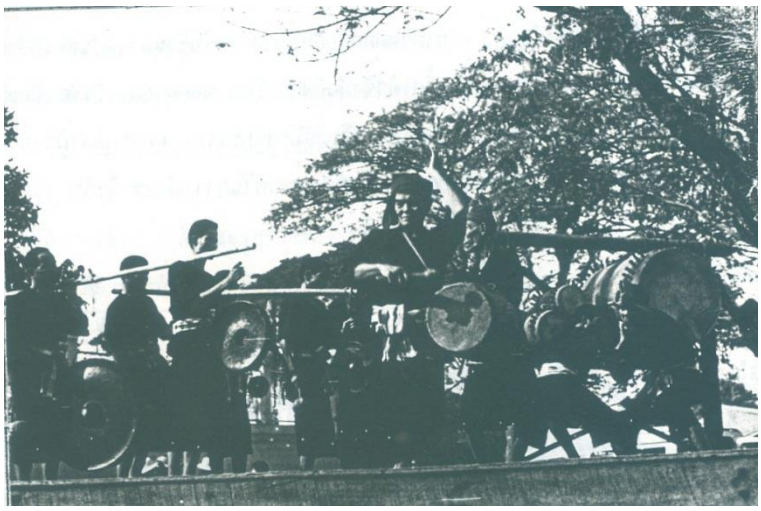

ภาพการแข่งขันตีก๋องปู่จาในงานหลวงเวียงละกอน ปี๒๕๓๐

จนกระทั่งมาถึงปลายปี ๒๕๔๔ สมาคมชาวเหนือ สมาคมชาวลำปาง ร่วมกับ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ออกสำรวจจำนวนก๋องปู่จาในพื้นที่ ตามหาครูภูมิปัญญาด้านก๋องปู่จา เพื่อดำเนินงานด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ประเพณีตีก๋องปู่จา ซึ่งนับเป็นประเพณีท้องถิ่นดั้งเดิมของชาวลำปางวันที่กำลังจะสูญหายไปจากท้องถิ่น ให้กลับฟื้นเป็นประเพณีอันทรงคุณค่าของชาวลำปางอีกครั้งหนึ่ง ผู้เขียนขอลำดับเหตุการณ์สำคัญๆ พอสังเขปดังนี้

๑. การประกวดแข่งขันการตีก๋องปู่จาชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

เริ่มขึ้นเมื่อปี๒๕๔๕ เพื่อจุดประกายความสนใจให้แก่ประชาชนและเยาวชนได้ร่วมสืบสานฟื้นฟูและอนุรักษ์ประเพณีอันทรงคุณค่านี้อย่างต่อเนื่องสืบไป ปตท.ร่วมกับสมาคมชาวเหนือและจังหวัดลำปาง จัดงาน **“มหัศจรรย์ก๋องปู่จา ล้านนาไทย”** (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น มหกรรมก๋องปู่จา จังหวัดลำปาง) ชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง โดยจัดงานในช่วงปี๋ใหม่เมือง(สงกรานต์) ณ สนามกีฬากลางจังหวัดลำปาง โดยได้นำก๋องปู่จาวัดต่างๆ จาก ๑๓ อำเภอ มารวมกันตีจำนวนร่วม ๒๐๐ กว่าชุด สร้างความตื่นตาตื่นใจ ตื่นตัวในเรื่องก๋องปู่จาเป็นอย่างมาก แต่ก็มีเสียงคัดค้านในการนำก๋องปู่จาจากวัดขนย้ายมารวมกัน เพราะถือเป็นกลองศักดิ์สิทธิ์การเคลื่อนย้ายแต่ละครั้งต้องมีพิธีกรรมความเชื่อกำกับอยู่เสมอๆ

ต่อมาในปี ๒๕๔๖ มีการประกวดแข่งขันเหมือนปีที่ผ่านมา ณ สนามกีฬากลางจังหวัดลำปาง ในปีนี้มีการนำวงบางกอกซิมโฟนี่ออร์เคสตร้า มาบรรเลงร่วมกับ ก๋องปู่จา พร้อมศิลปินพื้นบ้านรับเชิญอีกหลายๆ ท่าน

ในปี ๒๕๔๗ การประกวดแข่งขันได้ย้ายสถานที่จากในสนามกีฬากลาง มาอยู่ ณ ลานสวนสาธารณะหนองกระทิง ปีนี้จังหวัดลำปางร่วมกับ ปตท.ได้จัดทำ**ก๋องปู่จา จำนวน ๙ ชุด** เพื่อใช้ในการแข่งขันโดยไม่ต้องไปขนย้ายจากวัดต่างๆมาใช้ในการประกวดแข่งขันอีก และในปีนี้ยังมีการนำศิลปวัฒนธรรมจาก ๔ ภูมิภาคเข้ามาร่วมแสดงครั้งนี้ด้วย

ในช่วงปี ๒๕๔๘ - ๒๕๕๑ ได้มีการย้ายสถานที่แข่งขันไปมาระหว่างสวนสาธารณะเขลางค์นคร กับวัดพระเจดีย์ซาวหลังพระอารามหลวง เปลี่ยนเวลาจากภาคกลางคืน มาเป็นช่วงเวลากลางวัน

และในช่วงปี ๒๕๕๒ จนถึงปี๒๕๖๒ ได้นำการประกวดแข่งขันตีก๋องปู่จา มาจัดร่วมกับงานสลุงหลวงกลองใหญ่ปี๋ใหม่เมืองนครลำปาง สถานที่จัดคือบริเวณห้าแยกหอนาฬิกา(ข่วงนคร) สลับไปมากับสวนสาธารณะเขลางค์นคร โดยกำหนดจัดในช่วงวันที่ ๘ - ๑๐ เมษายน ของทุกๆปี

สรุปแล้วการจัดงานประกวดแข่งขันถือได้ว่า เป็นการกระตุ้นให้เกิดการสืบสาน พัฒนาต่อยอด การตีก๋องปู่จาของจังหวัดลำปางได้อีกทางหนึ่ง แต่ก็มีเสียงคัดค้านอยู่บ้าง เพราะการแข่งขันอาจทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกัน แตกแยกได้ บางท่านเสนอว่าอยากให้มาร่วมแสดงรวมพลังกันตีก๋องปู่จาก็เพียงพอ ซึ่งก็เป็นแนวคิดหนึ่งในการจัดงานครั้งต่อๆ ไป

๒. ส่งเสริมการเรียนรู้ประเพณีการตีก๋องปู่จา สู่ชุมชน

เพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีการตีก๋องปู่จา ให้กับเยาวชนในท้องถิ่น ปตท.ร่วมกับจังหวัดลำปางโดยสำนักงานวัฒนธรรม สภาวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และเครือข่ายก๋องปู่จา ๑๓ อำเภอ ได้บูรณาการจัดทำ **“ค่ายเยาวชน ปตท.อนุรักษ์ประเพณีตีก๋องปู่จา”** ขึ้น ปัจจุบันใช้ชื่อโครงการ **“ค่ายเยาวชน โออาร์ อนุรักษ์ประเพณีตีก๋องปู่จานครลำปาง”** โดยคัดเลือกเยาวชนจากโรงเรียนต่างๆ และคณะครูทั้ง ๑๓ อำเภอเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำทุกปีนับตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ - ปัจจุบัน

นอกจากนั้นยังมีการรวมพลังครูกลองผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชาวบ้าน และครูภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมออก**ตระเวนฝึกสอน ให้แก่เยาวชนและชุมชน ทั้ง ๑๓ อำเภอ** ในจังหวัดลำปาง อีกทั้งมีการจัดสัมมนา **"หนึ่งร้อยตำบล หนึ่งร้อยคนตีก๋องปู่จา"** ในปี ๒๕๔๗ ณ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดลำปาง เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางและมาตรฐานการตี ก๋องปู่จาให้เป็นรูปแบบของคนลำปางอย่างแท้จริง ในครั้งนี้ได้ค้นพบจังหวะการตีทำนอง(ระบำ)โบราณต่างๆ อีกมากมายจาก ๑๓ อำเภอ อาทิ ทำนองสาวเก็บผัก(พ่อแก้ว วิกุล จรูญเดช อ.แม่ทะ จ.ลำปาง) ทำนองย่าชุ่ม (พ่อประเสริฐ สมมุ่ง อ.เมืองปาน) ทำนองตี้งนั่ง(พ่อหนานก๋องแก้ว ธรรมใจ อ.ห้างฉัตร) ทำนองพ่อหนานเล็ก(พ่อหนานน้อย อ.เมืองลำปาง) และอีกหลายๆ ทำนอง และได้นำทำนองที่ค้นพบนี้มาใช้ในการอบรมค่ายเยาวชน ปตท.อนุรักษ์ประเพณีตีก๋องปู่จาประจำปีอีกด้วย

๓. จัดสร้างโฮงก๋องปู่จา

เพื่อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมให้ยั่งยืน ในปี ๒๕๕๐ ปตท. ได้สนับสนุนการก่อสร้าง **โฮงก๋องปู่จาเขลางค์นคร** โดยนำก๋องปู่จาจำนวน ๙ ชุด ที่มอบให้แก่จังหวัดลำปาง มาเก็บรักษาไว้ที่ "โฮงก๋องปู่จาเขลางค์นคร" ณ วัดพระเจดีย์ซาวหลังอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง โดยการระดมความคิดเห็นของ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญ และ ศิลปิน รวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการตีก๋องปู่จา ถ่ายทอดผ่าน

ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนัง บนผนังของโฮงก๋องปู่จาแห่งนี้ เพื่อส่งเสริมต่อยอดคุณค่าแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเพณีตีก๋องปู่จา

๔. จากถังน้ำมัน ๒๐๐ ลิตร กลายเป็นก๋องปู่จาสำหรับฝึกซ้อมและแสดง

จากการลงพื้นที่ ๑๓ อำเภอ ตรวจเยี่ยมเตรียมความพร้อมก่อนการแข่งขันในแต่ละปี พบว่าปัญหาหลักของการฝึกซ้อม คือในพื้นที่ส่วนใหญ่ ไม่มีกลองใช้รองรับการฝึกฝน ซึ่งบางแห่งต้องซ้อมตีกับกำแพง กระดาษแข็ง ถังน้ำ ปตท. ร่วมกับครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านจึงได้ค้นคิดประดิษฐ์ ก๋องปู่จาสำหรับซ้อม โดยการออกแบบของอาจารย์ปราการ ใจดี มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และสล่านิติ ตันหลิม(ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)อยู่บ้านทุ่งเกวียน อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ได้นำถังน้ำมัน ๒๐๐ ลิตรวัสดุเหลือใช้ของ ปตท. มาประกบด้วยไม้โตเร็ว จัดทำเป็นกลองสำหรับซ้อม พร้อมส่งมอบให้กับ อำเภอต่างๆ เพื่อใช้ในการฝึกซ้อม ทั้ง ๑๓ อำเภอ อำเภอละ ๙ ชุด **รวมจำนวน ๑๑๗ ชุด** ผ่านสภาวัฒนธรรมอำเภอ ของแต่ละอำเภอเมื่อต้นปี พ.ศ.๒๕๕๒

๕. ๑ ทศวรรษก๋องปู่จานครลำปาง

เนื่องในโอกาสที่จังหวัดลำปางและปตท. ได้สนับสนุนการฟื้นฟูประเพณีการตีก๋องปู่จา จังหวัดลำปาง อย่างต่อเนื่องมาครบรอบ ๑๐ ปีประกอบกับปี ๒๕๕๔ นับเป็นมหามงคล เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๘๔ พรรษาดังนั้นเพื่อร่วมถวายเป็นราชสักการะ ปตท. จึงร่วมกับคณะกรรมการบริหารจัดการกิจการก๋องปู่จา จ.ลำปาง กำหนดจัดงาน ***“ทศวรรษก๋องปู่จานครลำปาง เทิดไท้องค์ราชัน”*** โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้และการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี อาทิ การจัดทำหนังสือ “ ทศวรรษการฟื้นฟูประเพณีตีก๋องปู่จา ” การจัดทำเอกสารเผยแพร่ การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนท้องถิ่น การจัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์ในโฮงก๋องปู่จา รวมถึงการจัดกิจกรรมประกวดแข่งขันตีก๋องปู่จาประจำปี เป็นต้น

จากลำดับเหตุการณ์หากมองย้อนไปถึงเรื่องราวการอนุรักษ์ ฟื้นฟูประเพณีตีก๋องปู่จา จังหวัดลำปาง ตั้งแต่ปี๒๕๔๔ จนมาถึง ๒๕๖๔นี้ จะครบรอบ ๒๐ ปี หรือ ๒ทศวรรษก๋องปู่จานครลำปางแล้วนั้น ลำปางของเราถือว่าได้รับโอกาสที่ดี ที่มี บริษัท ปตท. น้ำมันและการค้าปลีก จำกัด(มหาชน) ให้การส่งเสริม ฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาต่อยอด มรดกภูมิปัญญาการตีก๋องปู่จาอย่างต่อเนื่องและจริงจัง จนทำให้ก๋องปู่จาเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป และได้รับการขนานนามว่า **“ลำปางคือเมืองก๋องปู่จาอย่างแท้จริง”**

ดังนั้นเราต้องมีความภาคภูมิใจ และร่วมแรงร่วมใจในการอนุรักษ์สืบสานประเพณีการตีก๋องปู่จาของจังหวัดลำปางประเพณีอันดีงามนี้ ให้ดำรงคงอยู่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ สืบทอดไปสู่ลูกหลานให้เกิดความรัก ความตระหนัก หวงแหนและร่วมมอนุรักษ์ก๋องปู่จานครลำปางไว้ อย่างมั่นคง ยั่งยืน สืบต่อไปตราบนานเท่านาน

การตีก๋องปู่จา(กลองปูชาหรือกลองบูชา) จังหวะพุทธบูชา(ปู่จา)

ทำนองสาวเก็บผัก(พ่อแก้ว วิกุลจรูญเดช อ.แม่ทะ จ.ลำปางผู้ให้ข้อมูล)

- - - ๑	- ๒ - ๓	- - - ๑	- ๒ - ๓	- - - ๑	- ๒ - ๓	- - ๐๑	- ๒ - ๓
- - - สาว	-เก็บ-ผัก	- - - สาว	-เก็บ-ผัก	- - - สาว	-เก็บ-ผัก	- -แม่ฮ้าง	-ส้อน-กุ้ง
- - - ๑	- ๐ - ๐	- ๑๐ ๐	- ๐ - ๑				
- - - สาว	-หัว-ยุ่ง	-เก็บบ่าหุ่ง	-บ้าน-ห่าง				

ทำนองย่าชุ่ม (พ่อประเสริฐ สมมุ่ง อ.เมืองปาน ผู้ให้ข้อมูล)

- - - -	- ๑ - ๐	- - - -	- ๑ - ๐	- - - -	- ๑ - ๐	- ๒ - ๑	- ๒ ๑ ๓
- - - -	- ย่า - ชุ่ม	- - - -	- ย่า - ชุ่ม	- - - -	- ย่า - ชุ่ม	-หยะ-นา	-ต้งวันต๋ก
- - - -	- ๑ - ๐	- ๒ - ๑	- ๒ ๑ ๓	- - - ๑	- - ๐ ๐	-๑ ๐ ๐	- ๐ - ๑
- - - -	- ย่า - ชุ่ม	-หยะ-นา	-ต้งวันตก	- - - บ๊ก	- - บ่าแล้ว	-ยังตี้หั้น	-สอง-หม้อง

ทำนองตี้งนั่ง(พ่อหนานก๋องแก้ว ธรรมใจ อ.ห้างฉัตร ผู้ให้ข้อมูล)

- - - ๑	- ๒ - ๑	- ๑ ๐ ๓	- ๒ - ๑	- - - ๑	- ๒ - ๑	- ๑ ๐ ๓	- ๒ - ๑
- - - ต๊ะ	-ตุ๊บ-ต๊ะ	- อ๊ะตี้งนั่ง	-ตุ๊บ-ต๊ะ	- - - ต๊ะ	-ตุ๊บ-ต๊ะ	- อ๊ะตี้งนั่ง	-ตุ๊บ-ต๊ะ
- ๐ - ๓	- ๒ - ๑	- ๑ ๐ ๓	- ๒ - ๑	- - - ๑	- ๐ - ๐	- ๑๐ ๐	- ๐ - ๑
- ตี้ง-นั่ง	- ตุ๊บ - ต๊ะ	- อ๊ะตี้งนั่ง	- ตุ๊บ - ต๊ะ	- - - ต๊ะ	- ตั้ง - ตั้ง	- ต๊ะตั้งตั้ง	- ตั้ง - อุ่ย

ทำนองหลกเป็ดหลกไก่(อ.บุญส่ง สิริฤทธิจันทร์ อ.วังเหนือ ผู้ให้ข้อมูล)

- ๑ - ๒	- ๓ - ๐	- ๑ - ๒	- ๓ - ๐	- - - ๑	- - ๐ ๐	- ๒ - ๐	- ๓ - ๐
- หลก - เป็ด	-หลก-ไก่	-หลก- เป็ด	-หลก-ไก่	- - - หลก	--บ่าได้	- ก้าบ-ตี้น	- ก้าบ-ตี้น
- - - ๑	- - ๐ ๐	- ๒ - ๐	- ๓ - ๐	- - - ๑	- - ๐ ๐	- ๒ - ๐	- ๓ - ๐
- - - ฟ้า	- - บ่าฮ้อง	- ฝน-ตึง	- บ่า-ตก	- - - ฟ้า	- - บ่าฮ้อง	- ฝน-ตึง	- บ่า-ตก
- - - ๑	- ๐ - ๐	- ๑๐ ๐	- ๐ - ๑				
- - - ต้ง	-วัน-ตก	- บ่าได้ไถ	-ซัก-หม้อง				

บันทึกโน้ตจังหวะการตีก๋องปู่จา โดย อาจารย์ปราการ ใจดี

อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ทำนองพ่อหนานเล็ก(พ่อหนานน้อย อ.เมืองลำปาง)

- - - ๑	- ๒ - ๓	- - - ๑	- ๒ - ๓	- - - ๑	- ๒ - ๓	- ๓ - ๑	- ๒ - ๓
- - - ตุบ	-ตุ๊บ-ต๊ะ	- - - ตุบ	-ตุ๊บ-ต๊ะ	- - - ตุบ	-ตุ๊บ-ต๊ะ	- ต๊ะ - ตุบ	-ตุ๊บ-ต๊ะ
- ๓ - ๑	- ๒ - ๓	- - - ๓	- ๑ ๒ ๓	- - - ๓	- ๑ ๒ ๓	- ๑ ๒ ๓	- ๑ ๒ ๓
- ต๊ะ - ตุบ	-ตุ๊บ-ต๊ะ	- - -ต๊ะ	- ตุบตุ๊บต๊ะ	- - -ต๊ะ	- ตุบตุ๊บต๊ะ	- ตุบตุ๊บต๊ะ	- ตุบตุ๊บต๊ะ
- - - ๑	- ○ - ○	- ๑○ ○	- ○ - ๑	- - - ๑	- ○ - ○	- ๑○ ○	- ○ - ๑
- - - ต๊ะ	- ตั้ง - ตั้ง	- ต๊ะตั้งตั้ง	- ตั้ง - อุ่ย	- - - ต๊ะ	- ตั้ง - ตั้ง	- ต๊ะตั้งตั้ง	- ตั้ง - อุ่ย

ทำนองสรุปจังหวะปูจา มีอยู่ด้วยกันหลายทำนอง(ระบำ) เช่น

- - - ๑	- ○ - ○	- ๑○ ○	- ○ - -

- - - ๑	- ○ - ○	- ๑○ ๑	- ○ - -

- - - ๑	- ○ - ○	○ ๑ ○ ๑	- ○ - -

การตีก๋องปู่จา จังหวะสุดธรรม,ลงธรรม,สะบัดชัย(อ.ปราการ ใจดี)

๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○
- - - ๑	- ○ - -	- ๑ - ○	- - - ○	- - - ๒	- ○ - -	- ๒ - ○	- - - ○
- - - ๓	- ○ - -	- ๓ - ○	- - - ○	- - - ๑	- ○ - -	- ๑ - ○	- - - ○
- -๑ ๒	- ๑ - ๓	- -๑ ๒	- ๑ - ๓	- -๑ ๒	- ๑ - ๓	- ๑ - ○	- - - ○
- -๑ ๒	- ๑ - ๓	- -๑ ๒	- ๑ - ๓	- -๑ ๒	- ๑ - ๓	- ๑ - ○	- - - ○
							๕ รอบ
- - - ๑	- ○ - -	- ๑ - ○	- - - ○	- - - ๒	- ○ - -	- ๒ - ○	- - - ○
- - - ๓	- ○ - -	- ๓ - ○	- - - ○	- - - ๑	- ○ - -	- ๑ - ○	- - - ○
๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○
- - - -	๑ ๑ - ○ - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○				

บันทึกโน้ตจังหวะการตีก๋องปู่จา โดย อาจารย์ปราการ ใจดี

อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

การตีก๋องปู่จา จังหวะสุดธรรม,ลงธรรม,สะบัดชัย รูปแบบที่ ๒ (อ.ปราการ ใจดี)

	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○
	- - - -	- ๑ - ○	- - - -	- ๒ - ○	- - - -	- ๓ - ○	- ๒ - ๑	- ๓ - ○
*	- - ๒ ๑	- ๓ - ○	- - ๒ ๑	- ๓ - ○	- ๑ - ○	- ○ - ○	- ๑ - ○	- ○ - ○
							ซ้ำ *	๔ รอบ
	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○
	- - - -	๑ ๑ - ○ - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○				

การตีก๋องปู่จา จังหวะสุดธรรม,ลงธรรม,สะบัดชัย รูปแบบที่ ๓ (อ.ปราการ ใจดี)

	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○
	เน้นน้ำหนักมือที่ ( ) ไว้							
	-๓ - ๑	- ๒- ๑	- ๓ - ๑	- (○) - ๑	-๓ - ๑	- ๒ - ๑	- ๓ - ๑	-(○) - ๑
*	-๓ - ๑	- ๒- ๑	- ๓ - ๑	- (○) - ๑	- ๑ - (○)	- (○) - (○)	- ๑ - (○)	- (○) - (○)
							ซ้ำ *	๔ รอบ
	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○
	- - - -	๑ ๑ - ○ - ○	๑ - - - ○	๑ - - - ○				

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

๑.	นางหัทกาญจน์ อดุลถิรเขตต์	ศึกษาธิการจังหวัดลำปาง สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๒.	นางสาวทัศนีย์ ดอนเนตร์	วัฒนธรรมจังหวัดลำปาง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง
๓.	นายประดิษฐ สรรพช่าง	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

คณะทำงาน

๑.	นายณรงค์ พันหนูเทียน	รองศึกษาธิการจังหวัดลำปาง สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๒.	นายเกรียงศักดิ์ สันเทพ	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน
๓.	นายปราการ ใจดี	ประธานสาขาวิชาดนตรี (ศศ.บ) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๔.	นางศรีนวย สำอางค์ศรี	ครู โรงเรียนลำปางกัลยาณี
๕.	นางสาวพรรษเฉลิม ณ ลำปาง	ครู โรงเรียนลำปางกัลยาณี
๖.	นางจันทนา วงษ์คำ	ครู โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา
๗.	นายโรจน์ณรงค์ มาเสริฐ	ครู โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา
๘.	นายกัณหา ถนอมจิตต์	ครู โรงเรียนชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวง
๙.	นายเชษฐ เกษณา	ครู โรงเรียนไหล่หินราษฎร์บำรุง
๑๐.	นายเอกจรินทร์ สว่างสุข	อุปนายกสมาคมฯ สมาคมก๋องปู่จาและศิลปะการแสดงพื้นบ้านนครลำปาง
๑๑.	นางรัตนา สันตกิจ	ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์ และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง
๑๒.	นางกรรณิกา ศักดิ์มั่นวงศ์	นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง
๑๓.	นางนงนุช ป่าเขียว	ผู้ช่วยเลขานุการฯ สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง
๑๔.	ว่าที่ ร.ต.หญิงจีระนันท์ ป่าเขียว	เจ้าหน้าที่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง
๑๕.	นางจินดา สุวรรณชัญ	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๑๖.	นายพีรพงศ์ ดวงแก้ว	ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผล สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๑๗.	นางเนตรชนก ธรรมกุล	ผู้อำนวยการกลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๑๘.	นายอนุวัฒน์ วงเวียน	นักวิชาการศึกษา สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดลำปาง
๑๙.	นางสาวสมพร เอี่ยมสำอางค์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดลำปาง
๒๐.	นายพีรวุทธิ์ สีตาบุตร	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง ลำพูน
๒๑.	นายชัยวุฒิ นามะกุณา	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๑
๒๒.	นางรวิสรา บุญทาหอม	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๒

คณะทำงาน (ต่อ)

๒๓.	นางสาวณัชชา ถาวร	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๒๔.	นางสาววาสนา บุญมาก	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๒๕.	นายพงศ์สิษฐ์ สิริวราพงศ์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๒๖.	นายวสันต์ แปงจิตต์	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๒๗.	นางปาริตา ศุภการกำจร	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๒๘.	นางสุดารัตน์ ชุมขวัญ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๒๙.	นายสุวัฒน์ ภูมิ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๓๐.	นายนันทนัท นทีกุลเจริญ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๓๑.	นายหัตถกรณ์ ชัยวร	นักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๓๒.	นางสาวชิดชล ตั้งสุขขีย์ศิริ	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๓๓.	นางอุษณีย์ เป็งเมืองลอง	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๓๔.	นางกานดา ชะนะภู	นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๓๕.	นางสาวพิชญาวรินย์ อุตส์กัณฐ์ทรา	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบแก้ไข

๑.	นายณรงค์ พันหนูเทียน	รองศึกษาธิการจังหวัดลำปาง สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
๒.	นายเกรียงศักดิ์ สันเทพ	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน
๓.	นายปราการ ใจดี	ประธานสาขาวิชาดนตรี (ศศ.บ) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๔.	นางศรีนวย สำอางค์ศรี	ครู โรงเรียนลำปางกัลยาณี

ผู้ยกร่างต้นฉบับ

นางสาวพิชญาวรินย์ อุตส์กัณฐ์ทรา นักวิชาการศึกษาชำนาญการ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง

ปก/รูปเล่ม

นางสาวพิชญาวรินย์ อุตส์กัณฐ์ทรา นักวิชาการศึกษาชำนาญการ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง

NOTE

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง
Lampang Provincial Education Office

131 ถนนพระบาท ตำบลพระบาท อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง 52000
054 – 821501-2, | 054 – 821503 | lpgpeo@gmail.com